

Jutro, dzień po dziś czy dzień przed pojutrzem?

Tomorrow, the Day after Today or Before the Day after Tomorrow?

Streszczenie

Nadchodząca zmiana pokoleniowa w obsadzie wszystkiego co dotyczy miasta spowoduje, że (ewentualne) miasta jutra, w tym domy jutra i osiedla mieszkaniowe, nie będą jedynie się polepszać, ale będą miastami innymi, przy czym ta spodziewana inność powoduje, że nie wiadomo czy ta nowość się nam podoba a więc nie wiadomo czy przyszłe miasta będą lepsze (według dzisiejszych standardów) niż dzisiejsze. Właśnie, jakie mogą to być standardy, czego możemy się spodziewać po twórcach przyszłych miast, co sobie i współmieszkańcom zafundują, jak będą mieszkać? Można to zobaczyć na przykładach trzech prac dyplomowych wykonanych pod moim kierunkiem na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej. Autorzy i tematyka prac: Jerzy Sołtyk (2012) – reurbanizacja modernistycznej dzielnicy mieszkaniowej, Maciej Olczak (2011) – nowa centralność, na przykładzie centrum dzielnicy Bielany w Warszawie, Tomasz Kamiński (2013) – recykling miejski, miasto na nowo, na przykładzie dzielnicy Wola w Warszawie.

Abstract

Because of the oncoming generational change in everything that concerns the city, tomorrow's (possible) cities, including tomorrow's houses and estates, will not just improve – they will be different but this expected distinctness will not determine if the future cities are better than today's urban centres (according to the current standards). What could these standards be like, what can we expect from the creators of future cities, what will they offer to themselves and their cohabitants, how will they live? These issues can be exemplified by three diploma designs prepared under my supervision at the Faculty of Architecture, Warsaw University of Technology. The authors and themes of the works were as follows: Jerzy Sołtyk (2012) – the reurbanization of a modernistic residential district; Maciej Olczak (2011) – new centrality exemplified by the centre of the district of Bielany in Warsaw; Tomasz Kamiński (2013) – urban recycling and the city anew exemplified by the district of Wola in Warsaw.

Słowa kluczowe: reurbanizacja, nowa centralność, recykling miejskiej przestrzeni

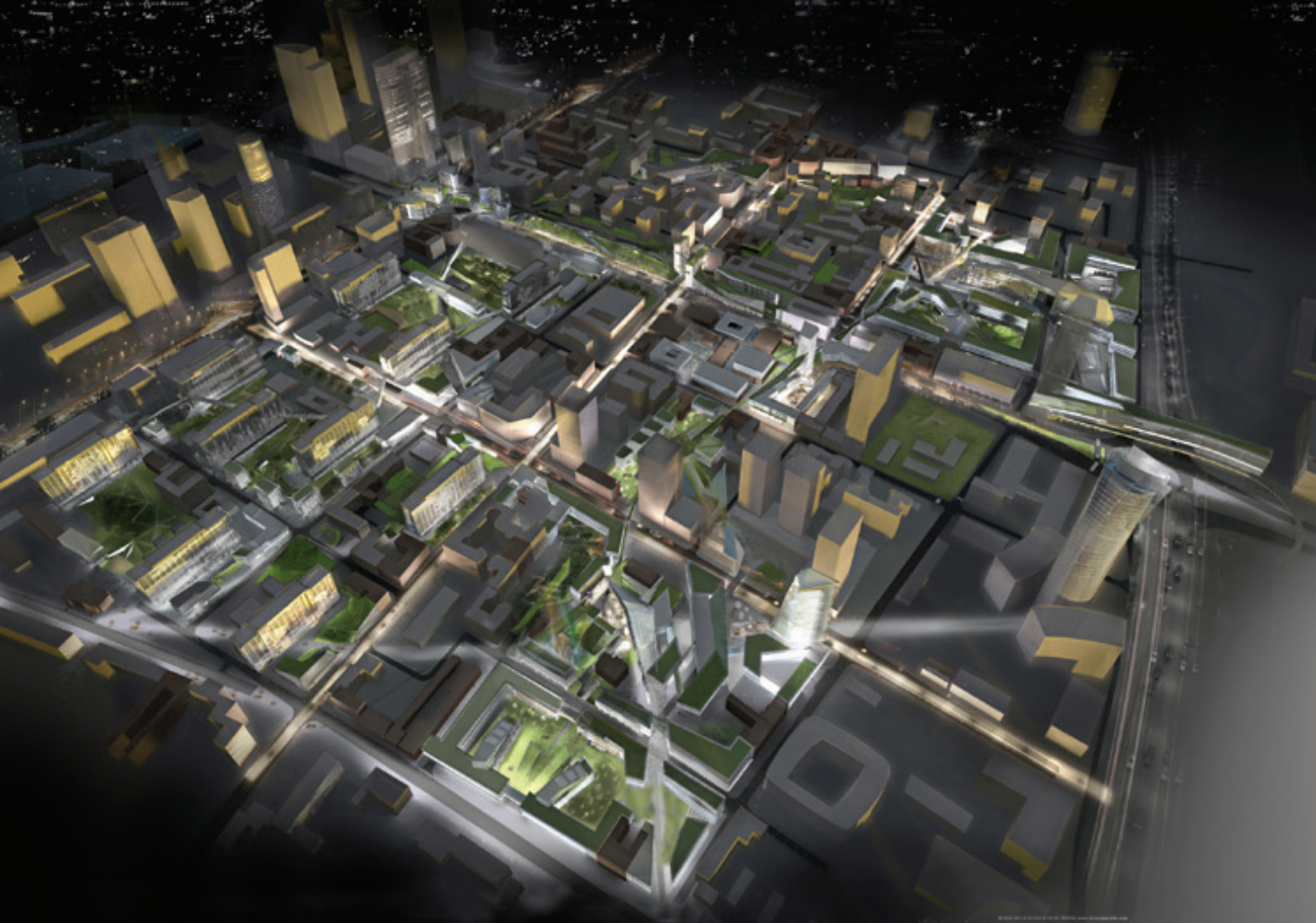
Keywords: reurbanization, new centrality, city space recycling

1. Ostrożny autor zachęcony do pisania o tym co będzie jutro, musi rozpocząć od zastrzeżenia, że nie wie czym będzie jutro, zwłaszcza że nie zawsze wiemy co dzieje się aktualnie wokół nas, ani nie zgadzamy się w ocenie przeszłości. Odważniejsi i optymistycznie nastawieni autorzy pisują o nowych, nadchodzących falach cywilizacji, które będą dla nas błogosławieństwem. Ostrożni pesymiści piszą o falach tsunami, które żadnym błogosławieństwem oczywiście nie będą, ale może uda się nam, ostrzeżonym, w porę uciec w głąb łądów. Zdeklarowani pesymiści z kolei wieszczą koniec niespodziewany, czyli koniec wszystkiego. Tak więc uczestnictwo w tegorocznej (rok 2013) konferencji Katedry Projektowania Środowiska Mieszkaniowego WA PK i lektura nadesłanych referatów, powinna pokazać do której kategorii się zaliczamy, i być może jest możliwe stworzenie statystyki, obrazującej stan ducha i poziom wiary akademickiego środowiska architektonicznego i urbanistycznego w lepsze jutro.

2. Jednego możemy być pewni: nadchodząca zmiana pokoleniowa w obsadzie wszystkiego, co dotyczy miasta spowoduje, że (ewentualne) miasta jutra, w tym domy jutra i osiedla mieszkaniowe, nie będą jedynie się polepszać, ale będą miastami in-

1. A cautious author, encouraged to write about what will happen tomorrow, has to begin with the reservation that he/she does not know what tomorrow will be like, especially that we do not always know what is happening around us or we quarrel about the past. Braver and more optimistic authors write about new waves of civilization which will be a real blessing to us. Restrained pessimists write about tsunamis which will not be any blessings at all but perhaps we – being warned – will manage to escape to the interior. Avowed pessimists foretell the unexpected end of everything. Thus, participation in this year's conference organized by the Chair of Housing Environment, Faculty of Architecture, Cracow University of Technology as well as all the submitted papers ought to show the category we belong to. Perhaps it is possible to create statistics presenting the condition of the spirit and the strength of faith in a better tomorrow within the academic architectural and urban community.

2. We can be certain of one thing: because of the oncoming generational change in everything that concerns the city, tomorrow's (possible) cities, including tomorrow's houses and estates, will not just improve – they will be

Il. 1. Wizualizacja całego rewitalizowanego obszaru dzielnicy Wola w Warszawie; dyplom magisterski WAPW (2013), Tomasz Kamiński / Rendering of the entire revitalized area of the district of Wola in Warsaw; FAWUT Master's diploma (2013), Tomasz Kamiński

nymi, przy czym ta spodziewana inność powoduje, że nie wiadomo czy ta nowość się nam spodoba, a więc nie wiadomo czy przyszłe miasta będą lepsze (według dzisiejszych standardów) niż dzisiejsze. Właśnie, jakie mogą to być standardy, czego możemy się spodziewać po twórcach przyszłych miast, co sobie i współmieszkańcom zafundują, jak będą mieszkać? Możemy tu jedynie snuć przypuszczenia, choć wiele spraw pomału się wyjaśnia. Ponadto, jak to ujął Joseph Rykwert w *The Seduction of Place* (Vintage Books, NY, 2002), jeśli nie będzie się mówił jak będzie tylko jak powinno być, to nasze zajmowanie się standardami jutra będzie usprawiedliwione.

3. W numerze „Środowiska Mieszkaniowego” z 2012r. zamieszczony był artykuł pt. *Agora Ursynowa – lokalne centrum dzielnicy mieszkaniowej. Parametry przestrzenne a oddziaływanie współczesnych potrzeb mieszkaniowych*, traktujący o konieczności przemian na terenie warszawskiego Ursynowa. Zagadnienie rewitalizacji wielkich zespołów mieszkaniowych podejmowane było w Zakładzie Projektowania Urbanistycznego i Krajobrazu Wiejskiego PW nie raz, także jako prace dyplomowe. Jedną z nich, autorstwa Jerzego Sołtyka (promotor: prof. Sławomir Gzell) zainspirowała powstanie wspomnianego artykułu. Celem pracy jest określenie, jak dokonywać się powinna transformacja rozległych dzielnic – sypialni w miejsca zamieszkiwania w znaczeniu heideggerowskim, a przestrzeni między

different but this expected distinctness will not determine if the future cities are better than today's urban centres (according to the current standards). What could these standards could be like, what can we expect from the creators of future cities, what will they offer to themselves and their cohabitants, how will they live? We can just devise some suppositions here but many issues are slowly getting clearer and clearer. Moreover, as Joseph Rykwert formulated it in "The Seduction of Place" (Vintage Books, NY, 2002): if there is more talk about what should be than what will be, our dealing with tomorrow's standards will be justified.

3. The publication "Housing Environment" of 2012 included an article entitled "Ursynow Agora – the Local Centre of a Residential District. Spatial Parameters versus the Impact of Contemporary Housing Needs" which concerned the necessity of transformations in Ursynow, Warsaw. The issue of revitalizing enormous residential complexes has been taken up at the Division of Urban Design and Rural Landscape, Warsaw University of Technology many times, also as diploma works. One of them, prepared by Jerzy Sołtyk (supervised by Prof. Sławomir Gzell) inspired the abovementioned article. The objective of this work is to define how to transform extensive dormitory districts

budynkami w przestrzeń przydatną i funkcjonalną. Warto tu pamiętać, że przestrzeń staje się dziś rzadkim dobrem luksusowym a jej używanie skłania do ostrożności w gospodarowaniu zasobami, jakimi dysponują wielkie dzielnice mieszkaniowe.

Gdy myśli się o projekcie placu, agory miejskiej, potrzebne jest takie zagospodarowanie, które zajmując tylko fragment terenu dzielnicy, jednocześnie zapanuje nad całym jej obszarem. Z tego powodu na tereny wokół Agory Ursynowskiej wprowadzone zostały „zielone pasy integracyjne”, na plan została nałożona ich siatka o specjalnie dobranych gatunkach roślin. Następnie wyraźnie określono funkcje terenów. Nie zapomniano o modernistycznych korzeniach urbanistycznych dzielnicy, nie rezygnując ze współczesnych eksperymentów z przestrzenią (inspirująca elastyczność, poszukiwana tymczasowość).

Agora Ursynowska nie może powstawać jako wyodrębniony, niewielki fragment dzielnicy. Nie może być tworem zupełnie autonomicznym. Ma zmieniać obraz całej dzielnicy, być miejscem rozpoczynającym przebudowę (odbudowę) jej struktury. Przebudowa (albo odbudowa jak chciałby autor) – a więc nowa przyszłość, inna niż ta powszechnie dziś wyobrażana, jutro, które byłoby czymś więcej niż tylko lepsze dziś.

Autor wziął tu pod uwagę przede wszystkim wspomniane w tytule analizy przestrzennych parametrów wielkiej dzielnicy mieszkaniowej, budowanej według zasad modernistycznych, i doszedł do wniosku, że jej adaptacja do współczesnych potrzeb powinna z jednej strony odnosić się do ochrony przestrzeni między budynkami, swoistego planistyczno-ideologicznego zabytku ery modernistycznej, z drugiej zaś strony musi zapewnić dzielnicy pojawienie się sieci nowych powiązań, z węzłami mającymi czytelną postać. Istotą działania jest więc stworzenie nowej warstwy planistycznej, która na zasadzie superpozycji nałożona będzie na plan modernistyczny i razem z nim stworzy nową przestrzenną jakość. Tak właśnie postąpił autor pracy Agora Ursynowa.

Według Jerzego Sołtyka jutro takiej dzielnicy jak Ursynów, nie powinno ograniczać się do prostej odmiany jej dzisiejszego obrazu. Stąd odrzucenie tak popularnego wśród deweloperów i architektów dodawania wszędzie gdzie się da przyulicznej zabudowy obrzeżnej, bo to kieruje nas (i nasze miasto) nieuchronnie z powrotem ku wiekowi XIX. Autor uważa, że oczekiwane jutro musi przynieść nowe realizacje, choćby z powodu koniecznego podnoszenia intensywności zabudowy i gęstości zaludnienia, przeciwdziałającego rozlewaniu się miast (co akurat wokół Ursynowa jest bardzo dobrze widoczne). Ale też nowe realizacje kreowane są w postaci ultramodernistycznych obiektów, albo inaczej: bardziej modernistycznych niż te, które powstawały w okresie modernizmu. Takie założenie ideowe pozwala jednocześnie na interpretację form poczynając od planu miasta a na poszczególnych obiektach kończąc. Ulica przestaje być komunikacyjną świętością, pojawiają się w jej korytarzu niespodziewane obiekty zmieniające perspektywy. Istniejące budynki otrzymują naśladowców ich sąsiadów. Inne nowe domy przekraczają w poprzek zbyt długie korytarze służące nie wiadomo czemu, dzieląc przestrzeń na mniejsze fragmenty, sąsiedzkie, chciałoby się powiedzieć. Pojawiają się usługi mające skłonić mieszkańców do wyjścia z domu i przebywania razem, dzielnica staje się dzięki temu bardziej społeczna. Część ich jest (może być) tymczasowa, wszystko

into places of residence and the space between buildings into a useful and functional space in Heidegger's depiction. Let us remember that space is becoming rare luxurious commodity. Its shrinkage makes people careful while managing the resources of vast residential districts.

The design of a square or an urban agora needs development which – occupying only a fragment of a given district – will comprise its entire area. Therefore, “green integration belts” were introduced onto the grounds around Ursynow Agora. Their grid with specially selected vegetation species was laid on its plan. Then the functions of individual zones were defined clearly. The authors did not forget about the modernist urban roots of this quarter or resign from contemporary experiments with space (inspiring flexibility, sought-after temporariness).

Ursynow Agora cannot come into being as a separated, little fragment of the district. It cannot be a totally autonomous creation. It must change the image of the entire quarter being the starting place for the redevelopment (reconstruction) of its structure. Redevelopment (or reconstruction according to the author) – the new future different from the common idea; tomorrow which would be something more than just a better today.

The author mainly allowed for the analyses of the spatial parameters of this grand housing district built in accordance with the modernistic rules, mentioned in the title of the paper, and came to a conclusion that its adaptation to the contemporary needs should refer to the protection of the space between the buildings – a planning and ideological monument to the modernist era on one hand. On the other hand, it must lead to the formation of a new planning layer which will be placed upon the modernistic plan as a superposition. Together, they will create a new spatial quality. That is how the author of Ursynow Agora worked.

According to Jerzy Sołtyk, the tomorrow of such a district as Ursynow should not be limited to a simple change in its current image. Hence the rejection of outer street buildings added wherever possible which is so popular with developers and architects. This directs us (and our city) inevitably back to the nineteenth century. The author thinks that the expected tomorrow must bring some new implementations, at least on account of the necessary increase in development and population density which counteracts urban sprawl (which is visible around Ursynow). New implementations are also created in the shape of ultramodern objects or buildings more modern than those erected in the modernist period. Such an ideological assumption makes it possible to interpret forms starting from the street map and finishing with single structures. A street ceases to be a transport sanctity – some unexpected objects in its corridor change the perspectives. The existing buildings receive neighbours who imitate them. Other new houses cross the excessively long corridors which serve something unidentified dividing the space into smaller fragments – neighbourly fragments as we would like to say. Services supposed to encourage the residents to go outside and stay together appear so the district becomes more social. Some of them are (can

Il. 2. Widok na plac Kazimierza Wielkiego, dzielnica Wola, Warszawa; dyplom magisterski WAPW (2013), Tomasz Kamiński / View of Casimir the Great Square, the district of Wola, Warsaw; FAWUT Master's diploma (2013), Tomasz Kamiński

będzie zależało od mieszkańców, do których przecież jutro będzie należało naprawdę całe miasto.

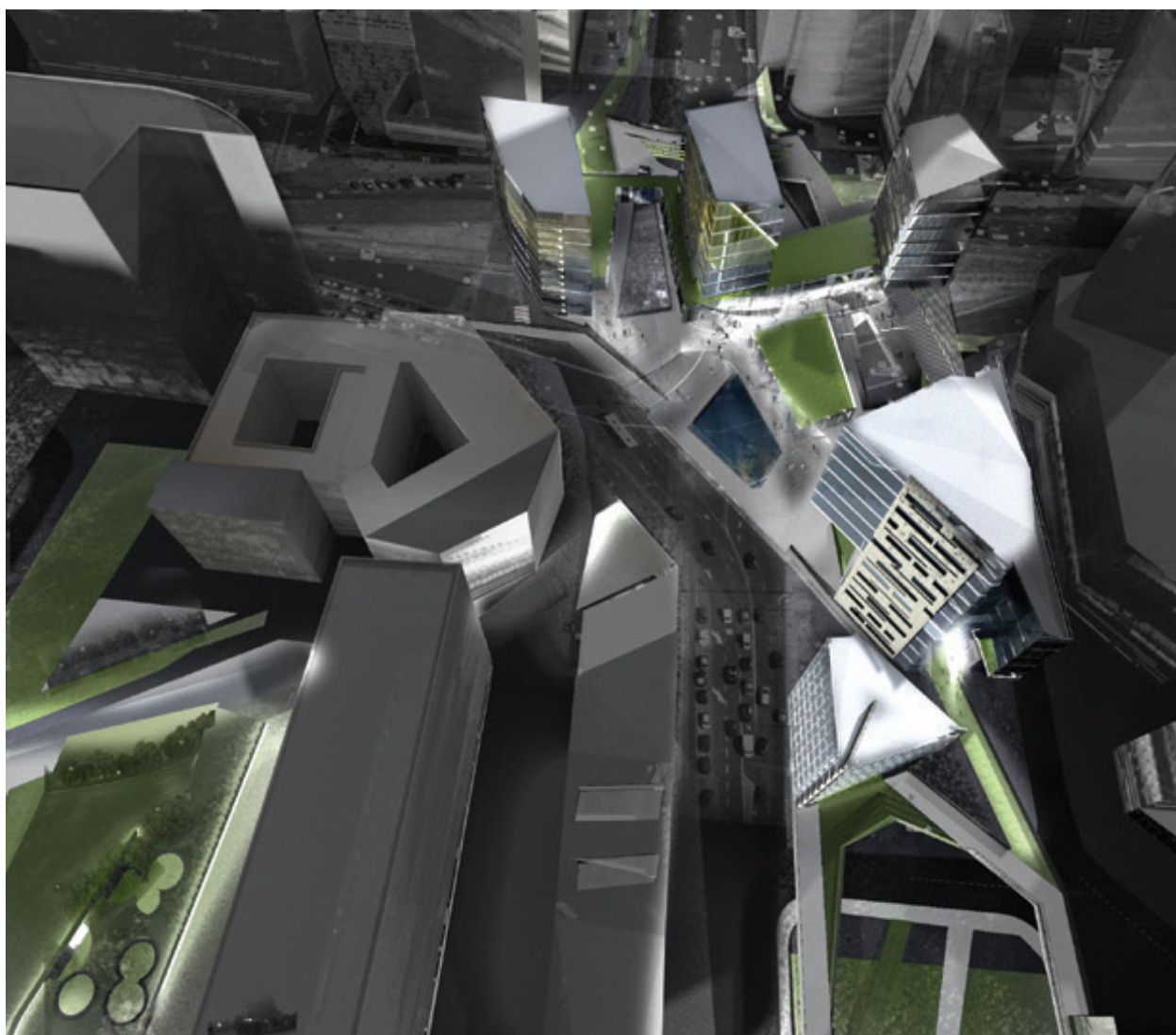
4. Podobnie postąpił w kolejnej z magisterskich prac dyplomowych Maciej Olczak (2011, promotor: prof. Sławomir Gzell). Nominalnie praca dyplomowa Olczaka to projekt północnego centrum Warszawy na terenie tzw. Serka Bielańskiego, od lat przeznaczonego w planach miasta na ośrodek III stopnia, czyli ośrodek ponaddzielnicowy. Rzecz tylko w tym, że ośrodek ten nigdy nie powstał, mimo organizowania konkursów na jego zabudowę, mimo multiplikowania analiz, a nawet mimo doprowadzenia tam linii metra i ulokowaniu na terenie Serka jednej z jego stacji oraz mimo przeprowadzenia tuż obok północnej odnogi wewnętrznej obwodnicy Warszawy. A więc kolejny „teren porzucony”, do czego z pewnością przyczyniła się lokalizacja na pobliskim terenie kurczącej się stacji Warszawa Gdańska wielkiego centrum handlowego. Z drugiej strony miasto nie zrezygnowało nigdy z rysowania na Serku wspomnianego ośrodka, co jest zresztą inną sprawą wartą dyskusji.

Uznaliśmy, że owo porzucenie może spowodować, że na terenie znakomitym z punktu widzenia poszukiwania nowych punktów centralnych w stolicy, pojawi się mieszkaniowa masówka deweloperska, co byłoby stratą dla miejskiej struktury i zaburzyłoby ją. Stąd propozycja klasycznej zabudowy typu *mixed use*: sekwencja placów miejskich obudowanych usługami, mieszkaniami, biurami. Wszystko oparte na zasadach wejchertowskich kompozycji urbanistycznej i połączone osiami widokowymi i miejscami z szerokimi panoramami widokowymi, a przede wszystkim z jednym z napowietrzających klinów zielonych, ry-

be) temporary; everything will depend on the inhabitants to whom the entire city will really belong tomorrow.

4. Maciej Olczak (2011, supervisor: Prof. Sławomir Gzell) took a similar course in his Master's thesis. Nominally, his work is the design of the northern centre of Warsaw on the grounds of so-called Bielany Serek meant for a third degree centre in plans for the city. The problem is that this centre has never been constructed in spite of various competitions for its development, multiple analyses or even the realization of an underground line with one of its stations as well as the capital city's internal ring road next to the northern branch. As a result, we have another "abandoned area" which is surely related to the location of a gigantic shopping centre on the grounds of the shrinking Gdansk Warsaw railway station. On the other hand, the city has never given up drawing the abovementioned centre at Serek which is worth discussing by the way.

We acknowledged that this abandonment may lead to the formation of a mass developer housing estate in this area which is excellent from the viewpoint of a search for new central spots in the capital. It would destroy the urban structure. Hence the proposition of "mixed use" type classical development: a sequence of urban squares surrounded with services, flats and offices – everything based upon the principles of Wejchert's urban composition and connected by view axes and places with wide scenic panoramas, first and foremost with one of the aerating green wedges drawn in city plans since 1916. It is about the Vis-

Il. 3. Widok z lotu ptaka na nowy plac z budynkami nad rondem ONZ w Warszawie; dyplom magisterski WAPW (2013), Tomasz Kamiński / Bird's eye view of a new square with some buildings above the UN Roundabout in Warsaw; FAWUT Master's diploma (2013), Tomasz Kamiński

sowanych od 1916 r. w kolejnych planach miasta. Chodzi tu o klin nadwiślański, łączący Serek z Lasem Bielańskim i dalej z Puszcza Kampinoską.

A więc jutro będące konsekwentną realizacją zarzuconego pomysłu planistycznego, swoisty powrót do miasta wymyślonego kilka dekad temu i, powiedzmy, ostateczne użycie terenu wykorzystywanego tymczasowo. Jest to ilustracja „urbanistycznej cierpliwości”, która też się musi kiedyś skończyć. Maciej Olczak chciał także pokazać jak może wyglądać miasto, w którym władza miejska jest aktywnym uczestnikiem gry o przestrzeń miejską, choćby przez pokazanie w formie projektu urbanistycznego (nieistniejącego w naszych realiach *master planu*) będącego ofertą skierowaną do inwestorów poszukujących rozmaitych lokalizacji i chcących uczestniczyć w realizacji swoich zamierzeń na zasadzie partnerstwa publiczno-prywatnego.

5. Najdalej z pośród dyplomantów wykonujących prace pod kierunkiem prof. S.Gzella poszedł w 2013 r. Tomasz Kamiński,

tula wedge which connects Serek with Bielań Forest and then with Kampinos Primeval Forest.

Thus, tomorrow is the consistent realization of an abandoned planning idea, a return to a city imagined several decades before and, say, the ultimate use of a previously temporary zone. This illustrates “urban patience” which has its limit, too. Maciej Olczak also wanted to show a city where the municipal authority is an active participant in the game for urban space, for instance through an urban design (a master plan which does not exist in our reality) being an offer for investors who look for diverse locations and want to take part in the implementation of their intentions as public-private partnership.

5. From among the undergraduates supervised by Prof. Sławomir Gzell, Tomasz Kamiński (2013) went the longest way. He chose a large fragment of Wola between Towarowa, Jana Pawła II, Solidarności Streets and Jero-

Il. 4. Topograficznie ukształtowane przestrzenie publiczne w kwartałach Osiedla Za Żelazną Bramą, dzielnica Wola, Warszawa; dyplom magisterski WAPW (2013), Tomasz Kamiński / Topographically shaped public spaces in the quarters of the Estate behind the Iron Gate, the district of Wola, Warsaw; FAWUT Master's diploma (2013), Tomasz Kamiński

który zajął się dużym fragmentem Woli w Warszawie, pomiędzy ulicami Towarową, Jana Pawła II, Solidarności i Alejami Jeruzolimskimi. Początkowe szkice projektu sugerowały, że będziemy mieli do czynienia z dość standardowym rozwiązaniem: nowe domy na wolnych działkach, próby ożywienia istniejących ulic itp. Jednakże wkrótce okazało się, że można tu przeprowadzić ćwiczenie idące o wiele dalej, że jutro tego fragmentu miasta powinno wyglądać inaczej. Otóż założyliśmy, że budowane od przypadku do przypadku nowe wieżowce powinny wyznaczać węzły w całkowicie nowej sieci osi – przejść pieszych, bo to one, budynki wysokie, zaczynają stanowić najważniejszy element przestrzenne dzielnicy, fizycznie i symbolicznie. Przejścia te, aby działały bez problemów muszą unosić się nad terenem, jednocześnie, też symbolicznie powinny wprowadzać do dzielnicy pozbawionej terenów zieleni ją właśnie. Przypominaliśmy sobie zarówno nowoczesną Barcelonę z lat jej budowania i słowa Cerdy, że wraz z urbanizacją terenów podmiejskich powinna następować ruralizacja

zolimskie Avenues in Warsaw. The original sketches for this design suggested that we would be dealing with quite a standard solution: new houses on vacant plots, attempts to revive the existing streets etc. However, it soon turned out that this exercise would be more complicated, that the tomorrow of this fragment of the city should look different. So we assumed that new high-risers built from time to time ought to demarcate junctions in a completely new network of axes – pedestrian crossings – because tall structures are beginning to make the most important spatial elements of the district, both physically and symbolically. In order to work properly, these crossings must drift above the ground introducing greenery to this previously sterile quarter. We recalled Barcelona from the years of construction and Cerda's words that the ruralization of the centres should proceed along with the urbanization of the suburbs. We also thought about the design of Garnier's design of an industrial city where one could walk across green areas and housing blocks. The

śródmieście. Przypominaliśmy sobie też projekt miasta przemysłowego Garniera, w którym można było na piechotę chodzić w poprzek bloków zabudowy przez zielone tereny. Istnienie na projektowanym terenie supermodernistycznego Osiedla za Żelazną Bramą przypominało z kolei rysunki Corbusiera, na których zgrupowania wielkich jednostek mieszkalnych wyrastały z wszechobecnych terenów zielonych. Tomasz Kamiński przypominał inne lektury na ten sam temat, na czele z książką prof. Lucyny Nyki *Od architektury cyrkulacji do urbanistycznych krajobrazów*. Postawiona w tej książce teza o istnieniu kierunku urbanistyki, który ewolucyjnie przemienia miasto oddzielnych wysp – budynków w scalający wszystko nibynaturalny krajobraz z architektonicznymi akcentami, znalazła swoje odbicie w projekcie.

Unosząca się nad ziemią zielona, pofałdowana płaszczyzna, opływająca w przemyślany sposób obiekty istniejące i wyznaczająca miejsca nowych inwestycji, ta nowa skóra ziemi, niszczona przez nadmierny ruch samochodów, stała się głównym elementem krajobrazu Woli. Niegdyś dzielnica przemysłu i nijskich budynków (z wyjątkami oczywiście) ma stać się przykładem dla reszty miasta, jak wykorzystać słabości przestrzeni dla realizacji całkowicie nowego obrazu w przyszłości.

6. Oczywiście projekty dyplomowe nie decydują o realnych zmianach w mieście. Trzeba jednakże pamiętać o dwóch przynajmniej sprawach: wykonują je architekci jutra i oglądają je jutrzejsi inwestorzy i zarządcy miasta. Kierując projektowaniem prac dyplomowych trzeba zdawać sobie sprawę z tego, że uczestniczy się w stawianiu się prawdziwej przyszłości, naszego poszukiwanego jutra architektonicznego i urbanistycznego. Towarzyszyć temu powinna świadomość o pokoleniowym przechodzeniu od estetyki naszych czasów do estetyki naszych uczniów, nie w pełni jeszcze wykształconej, ale już przez nich rozumianej i wykorzystywanej. Jest w tej estetyce sporo ze świata wirtualnego powstającego przy pomocy komputera, sporo z komputerowych gier, z tworzenia życia w postaci tymczasowych projektów utrwalanych czasem w architektonicznych formach. Jest tu zarówno chęć zostawienia śladu po sobie ale i ucieczki przed zbyt obciążającym zakotwieniem się w konkretnym miejscu i czasie. Musimy to rozumieć, takie jest dziś projektowane jutro.

existence of the super modernistic Estate Behind the Iron Gate here brings Corbusier's drawings – where groups of large residential units grew from omnipresent green zones – to mind. Tomasz Kamiński referred to some books, first of all to "From the Architecture of Circulation to Urban Landscapes" written by Prof. Lucyna Nyka. She posed a thesis on the existence of an urban trend which evolutionarily transforms a city of separate islands (buildings) into a quasi-natural landscape with architectural accents integrating all its elements. Her thesis is reflected in this design.

A green rough plane which floats above the ground, circumnavigates the existing objects in an elaborate manner and demarcates sites for new investments, this new skin of the land which used to be destroyed by excessive vehicular traffic, has become the main element of the landscape of Wola. This former district of industry and nondescript buildings (with some exceptions, of course) is supposed to become a model for the remaining parts of the city showing how to use the weaknesses of a space for the realization of a brand new image in the future.

6. Obviously, diploma designs do not introduce any real changes in the city. We must remember, however, about two things at least: they are prepared by tomorrow's architects as well as examined by tomorrow's investors and municipal managers. The supervisors of diploma works have to realize that they are participating in the creation of the genuine future, our sought-after architectural and urban tomorrow. This should be accompanied by the awareness of the generational transition from the esthetics of our times to our disciples' estheticism which is not fully developed yet but already understood and applied. It often takes advantage of the virtual world, of computer games, of life in the shape of temporary layouts sometimes preserved in architectonic forms. There is a desire to leave one's trace as well as to escape from the burdensome anchorage in a specific place and time. We just have to comprehend it because tomorrow is being designed today.